

DE MUNT KLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw
Koninklijke Vereniging

Driemaandelijks tijdschrift

- 53 -

januari-februari-maart 2007

Ardashir, sahasah van het Sassanidische rijk en zijn muntslag

1. Ardashir I, drachme, Hamadan, 3,92 g, 23 mm (schaal 3/2)

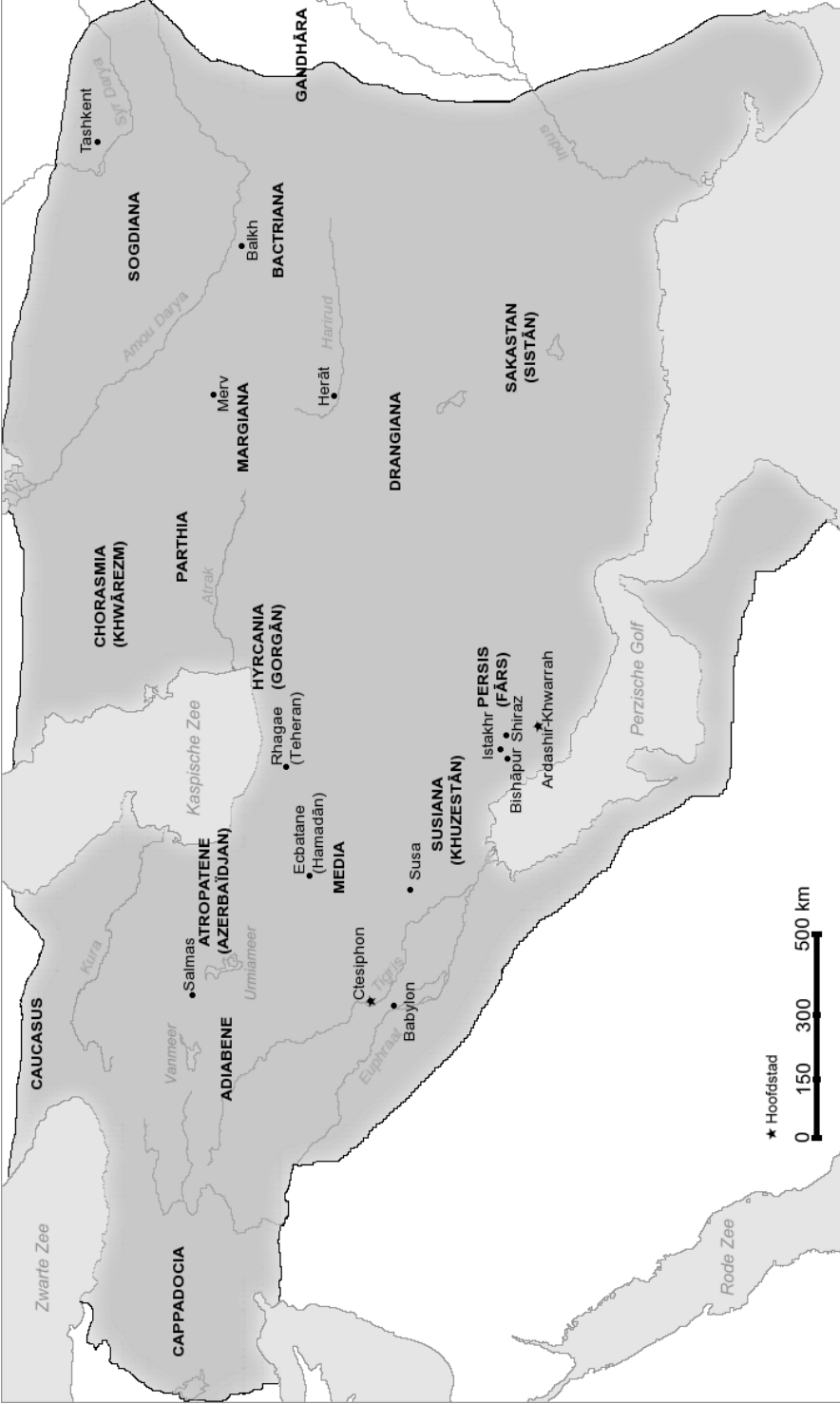
Vz. gekroonde buste van Ardashir met Parthische tiara en een legende in het Pahlavischrift

Kz. een vuuraltaar met een legende in het Pahlavischrift

Göbl 6; Paruck 18

Al wie geïnteresseerd is in de Perzische numismatiek zal gefascineerd zijn door de Sassanidische muntslag. Geïnteresseerde numismaten hebben als moeilijkheid de muntopschriften te leren lezen en de paleografische, iconografische en metrologische evoluties te bestuderen.¹ Het zal de lezer dan ook niet verwonderen dat deze tak van de Perzische muntslag in het verleden minder diepgaand werd bestudeerd. Onterecht, want de prachtige munten van de Sassanidische vorsten, en zeker de munten van Ardashir I, de stichter van dit rijk, verdienen alle aandacht.

Zoals de Achaemenidische vorsten, waren de Sassanidische vorsten afkomstig van Persis (Fars). De naam van de dynastie is afgeleid van de grootvader van Ardashir, Sasan. Deze laatste heerste over een provincie in Fars en was het hoofd van de Anahita-tempel in Stakhr. Sasan werd opgevolgd door Pabag. Ardashir noemde zichzelf "*zoon van de god Pabag, de koning*". Met steun van zijn vader, begon Ardashir zijn opstand in 211-212. Zijn vader bracht de koning van Stakhr om het leven en vroeg aan de Parthische "koning der koningen" Artabanus IV, zijn oudste zoon Shapur tot nieuwe koning van Stakhr te kronen. Kort nadien stierf Pabag en werd Shapur koning van Stakhr.

Het Sassanidische rijk (bron: [wikimedia.org](https://www.wikimedia.org))

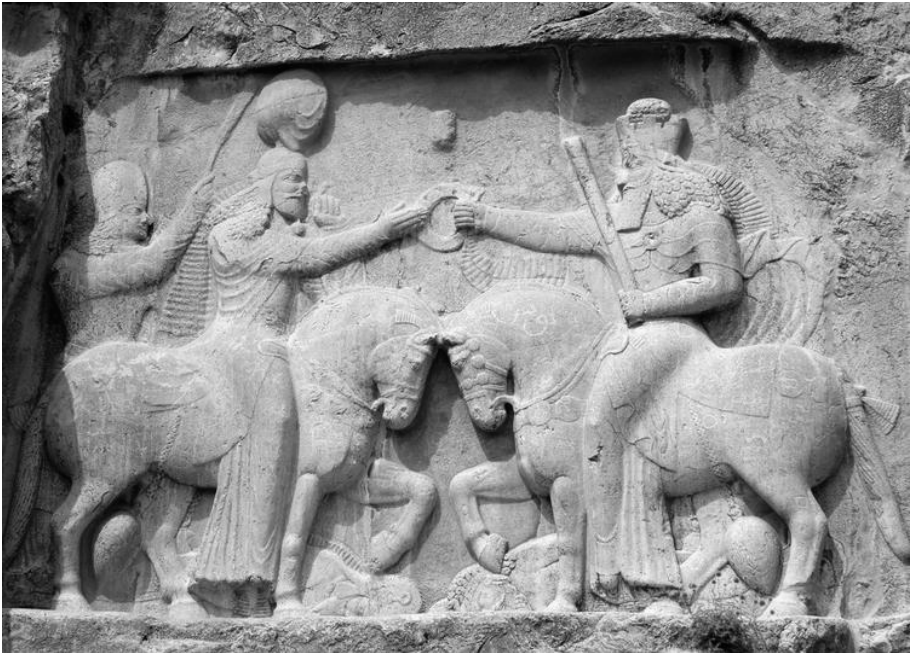
2. *Artashir I, hemidrachme, Stakhr, 1,72 g, 17 mm (schaal 3/2)*

Vz. frontale buste van Artashir met diadeem en Parthische tiara

Kz. hoofd van Pabag met diadeem en Parthische tiara naar links

SNS Type I/1,4; Göbl I/1; Alram 658

De ambitieuze Artashir weigerde zijn oudere broer te erkennen als de nieuwe koning en trok ten strijde. De legende vertelt dat het nooit tot een militair treffen is gekomen omdat Shapur stierf in een ineenslopend gebouw. Artashir werd koning van Stakhr en noemde zich *koning Artaxerxes V van Persis*. Hij begon waarschijnlijk vanaf 205-206 eigen munten te slaan. Als koning van Fars stichtte hij een nieuwe stad *Artashir-kwarrah* met een prachtige tempel en paleis. Artashir veroverde de provincie Kirman en het zuiden van Khuzistan.

Investituur van Artashir. Hij ontvangt een cydaris, een symbool van macht, van Ahuramazda. Rotsreliëf te Naqš-i Rustam (foto: livius.org)

De Parthische koning Artabanus IV was niet opgezet met deze machtsuitbreiding van Artashir, mobiliseerde zijn leger en trok tegen hem ten strijde in 224. In de slag bij Hormizdagan (223-224) verloor Artabanus IV het leven. Deze overwinning werd afgebeeld in een rotsreliëf nabij Artashir-kwarrah. Vervolgens veroverde hij de overige Parthische provincies met uitzondering van Armenië, Hatra en Adiabene om in 226-227 de Parthische hoofdstad Ctesiphon in te nemen en zijn macht te consolideren. In deze periode van machtsuitbreiding werd de strijd van Artashir met Madig, de koning van de Koerden, opgetekend in het boek "*Boek van de daden van*

Ardashir van Babak”, een tekst in het Pahlavischrift.

In 226 werd hij de alleenheerser van het Perzische rijk en noemde zich *sahansah* (“koning der koningen”) en zijn echtgenote Adhur-Anahid kreeg de titel van “koningin der koninginnen”.

Ardashir achtte het volk – de Aryan – de rechtmatige erfgenaam van het Perzische rijk die recht hadden op zelfbestuur. Sinds de dood van Darius III (331 v.C), de laatste koning der Achaemeniden, werd het Perzische rijk bestuurd door niet-Iraniërs. Eerst door de Macedoniër Alexander de Grote, nadien door Seleucidische en Parthische vorsten.

Religie en staat

De hoekstenen van het Perzische rijk waren de monarchie en de religie: zo werd de koning op de voorzijde van de munten afgebeeld en het vuuraltaar op de keerzijde, het symbool van de staatsgodsdienst, het Zoroastrisme. Hij liet vuurtempels bouwen en liet een zekere Tansar een nieuwe versie van de *Avesta* opschrijven. Nochtans werden andere religies getolereerd zolang zij niet de politieke autoriteit van de Sassanieden ondermijnde.

In tegenstelling tot de Parthen, verkoos Ardashir een sterke politieke centralisatie. Het administratief centrum van het Sassanidisch rijk werd gevestigd in de voormalige Parthische hoofdstad Ctesiphon nabij de Tigris. Hij liet de stad Seleucia, welke door het Romeinse leger was vernield in 165, herbouwen en noemde het Veh-Ardashir. Het rijk werd onderverdeeld in kantons. Gouverneurs die afstamden van de koninklijke familie droegen de titel van *shah*. De vroegere prinses (de zgn. *vapuhrs*) behielden een zekere macht maar dienden hun legertroepen ter beschikking te stellen van Ardashir.

De handel kende een heropbloei en de havens van Mesene en Charax werden hersteld en uitgebouwd.

Oorlog met Rome

Ardashir trachtte Armenië te veroveren, maar dit mislukte door het feit dat de Armeense koning een afstammeling was van de Parthische koninklijke familie die de steun genoot van de Romeinse keizer. De Romeinen hadden liever geen rechtstreekse grens met het Perzische rijk en verkozen deze bufferstaat militair te steunen.

In 230 belegerde Ardashir de stad Nisibis in Cappadocië. De Romeinen stuurden tevergeefs aan op een diplomatische oplossing. In het daarop volgend jaar viel Ardashir opnieuw Romeinse kampen aan maar zonder succes. De Romeinse keizer Severus Alexander (222-235) verplaatste zijn militaire hoofdplaats naar Antioche. In 232 leidde Severus Alexander met zijn legioenen een aanval op drie plaatsen. De militaire coördinatie van de Romeinen verliep niet zoals gepland. Profiterend van de slechte coördinatie tussen de Romeinse legioenen, wist Ardashir met zijn leger voordeel te halen in Armenië, zodat de geboekte vooruitgang van de Romeinen teniet werd gedaan.

Toen Ardashir vernam dat de Romeinen het gemunt hadden op de hoofdstad Ctesiphon, wijzigde hij zijn plannen en viel met het grootste deel van zijn leger de Romeinen aan. Niettegenstaande hij met succes de Romeinen wist te verslagen, deed hij geen achtervolging van de vluchtende Romeinen, waardoor mag worden verondersteld dat hij ook zware verliezen had geleden. Severus Alexander keerde in 233 terug naar Rome en Ardashir richtte zijn aandacht meer op het oosten van het rijk.

In 237 veroverde Adashir met zijn zoon Shapur Mesopotamië. De succesvolle aanvallen op Nisibis en Carrhae, leidde tot de heroprichting van de Romeinse bufferstaat Osroene. In 241 veroverden Adashir en zijn zoon het fort van Hatra. Een jaar later stierf Ardashir en werd zijn zoon Shapur de nieuwe koning.

Zijn muntslag³

Ardashir liet door middel van zijn munten duidelijk weten dat een nieuwe dynastie over het Perzische rijk heerste. De munten zijn geen imitaties van andere muntreeksen maar nieuwe artistieke meesterwerken. Soms oogt de buste van de koning nog Parthisch, maar bij latere types merken we de duidelijke ‘Sassanidische’ stijl. Steeds wordt een gedetailleerd portret van de koning op de voorzijde van de munten getoond, en een vuuraltaar op de keerzijde.

3. *Ardashir I, gouden 1/6 dinar, 1,52 g, 14 mm (schaal 3/2)*

Vz. gekroonde buste van Ardashir naar rechts met de titels van Ardashir in het Pahlavischrift

Kz. vuuraltaar, legende in Pahlavischrift: “Vuur van Ardashir”

Göbl III/2/2; Paruck 36; Alram 672

Gezien het beperkt aantal gouden munten dat van deze koning werd teruggevonden, mag worden verondersteld dat deze enkel bij bijzondere gelegenheden werden geslagen. De gouden munten betreffen dinars, dubbele dinars en 1/6 dinars. De dinar had een waarde van 12 drachmen.

4. *Ardashir I, koperen octachalkoi (unit), 11,02 g, 26 mm (schaal 3/2)*

Vz. gekroonde buste van Ardashir naar rechts, zijn zoon Shapur met Parthische tiara naar links met een legende in Pahlavischrift

Kz. vuuraltaar met een legende in Pahlavischrift

SNS Type VIII/3a; Göbl VII/2; Alram 685

De zilveren drachmen hadden een gemiddeld gewicht van ongeveer 4 gram maar de muntplaatjes zijn groter en dunner dan de Parthische munten. De zilveren en bronzen munten werden in grote aantallen teruggevonden, wat aangeeft dat deze in het handelsverkeer circuleerden. De zilveren munten betreffen de drachme, de hemidrachme en de obool. De koperen munten betreffen de chalkos, dichakoi en de octachalkoi (unit). Tevens werden er tetradrachmen in biljoen geslagen.

Michael Alram maakt het aannemelijk dat Ardashir zijn munten liet slaan in de muntateliers van Stakhr, Hamadan, Ctesiphon en Marw.

Vanuit iconografisch oogpunt, heeft David Sellwood de munten in zes types opgedeeld. De hiernavolgende tabel geeft een schematisch overzicht van de denominaties en de verschillende types.

Denominatie/type	I	II	III	IV	V	VI
2 dinars (Au)			x			
dinar (Au)		x	x			
1/2 dinar (Au)		x	x			
tetradrachme (Bl)		x				
drachme (Ag)	x	x	x	x	x	x
1/2 drachme (Ag)	x		x	x		
obool (Ag)	x	x	x	x	x	
8 chalkoi (Ae)		x			x	x
2 chalkoi (Ae)	x	x				
chalkos (Ae)		x				

De lezers die zich willen verdiepen in de muntslag van deze koning, verwijs ik naar het boek *'Sylloge Nummorum Sasanidarum: 1. Ardashir I – Shapur I'* van Michael Alram en Rika Gyselen en de overige boeken welke zijn vermeld in de bibliografie.

Noten

- ¹ Over de metrologie van Sassanidische munten, lees: J. Lueke, *Metrologie – Uw munten beter leren kennen*, in *'De Muntmeester'*, Diestse studiekering voor numismatiek, Diest, juni 2006, 28-35.
- ² 'de glorie van Ardashir', Gor / Firuzabad.
- ³ De foto's werden ter beschikking gesteld door *Classical Numismatic Group*.

Bibliografie

- Alram, M. en Gyselen, R., *Sylloge Nummorum Sasanidarum: 1. Ardashir I – Shapur I*, Wenen, 2003.
- Göbl, R., *Sasanian Numismatics*, Braunschweig, 1971.
- Mochiri, D., *Etudes de Numismatique Iranienne sous les Sassanides et Arabe-Sassanides*, vol. I, Teheran, 1972.
- Moreaux, M., *De munten van de Sassanide heersers*, vertaald door dr. A. Dewit, Marcinelle, 1996.
- Paruck, F.D.J., *Sasanian Coins*, Bombay, 1924.
- Reider, C., *Ardashir – Sasanian legend variations*, in de 'O.N.S. Newsletter 147', 10-11, Oriental Numismatic Society, 1996.
- Sellwood, D., Whitting P. en Williams R., *An Introduction to Sasanian Coins*, Londen, 1985.
- Valentine, W.H., *Sasanian Coins*, Londen, 1921.

Patrick Pasmans